

Duinpieper: voormalige broedvogel, schaarse doortrekker

De beste kansen op een Duinpieper heeft de doorgewinterde trekteller. Hij hoort voor hem thuis in het rijtje Rode Wouw, Ortolaan en IJsgors. Niet superzeldzaam, maar je moet wel bijzonder verwend zijn wil je er niet blij ver-rast door worden. Een goede krent in de veelal dunne augustus/septemberpap! Een Duinpieper aan de grond, of in het voorjaar, is een nog schaarser fenomeen. Om een goed beeld te krijgen van het huidige voorkomen, is het nodig om waarnemingen bijeen te schrapen van het Bijzondere Soorten Project (BSP) van SOVON en de websites Trektellen.nl en Waarneming.nl.

Verdwijnende broedvogel

Vanaf 2004 ontbreekt de Duinpieper als broedvogel op de Nederlandse lijst. Sindsdien worden incidenteel nog territoriale vogels gezien (2007), maar de kans op een hervestiging als broedvogel is miniem. De soort doet het immers in heel Noordwest-Europa uitermate slecht. Hij is uitgestorven in België (laatste broedgeval 1986), staat op het punt van verdwijnen in Denemarken, nadert een kritieke grens in Zweden (minder dan 100 broedparen) en keldert in Duitsland (desondanks nog 900-1300 paren in 2005, merendeels in oosten). De afname speelt overigens niet alleen langs de areaalranden. Ook in oostelijker en zuidelijker kerngebieden wordt de spoeling dunner. Belangrijke populaties in Polen (15.000-30.000 paren in 2000, sindsdien echter met 60% afgenomen), Italië, Oekraïne en Turkije gaan momenteel flink onderuit.

Seizoenspatroon en verspreiding

Het seizoenspatroon is typerend voor trekkers die diep in Afrika overwinteren (figuur 1). Duinpiepers arriveren in het voorjaar zelden voor half april. Amper een maand later is de trek weer voorbij, met een zwakke piek eind april/begin mei. Ongeveer de helft van de waarnemingen betreft actief trekkende vogels; deze domineren vooral aan het begin van de voorjaarstrek.

Na een stille periode zet half augustus de najaarstrek in. Deze piekt aan het eind van die maand en in de eerste helft van september. De waarnemingen sijnpen door tot in oktober, al is de soort in die maand schaars. Tijdens de najaarstrek heeft ongeveer tweederde van de waarnemingen betrekking op actieve trekkers, met een overwicht in de tweede helft van die periode.

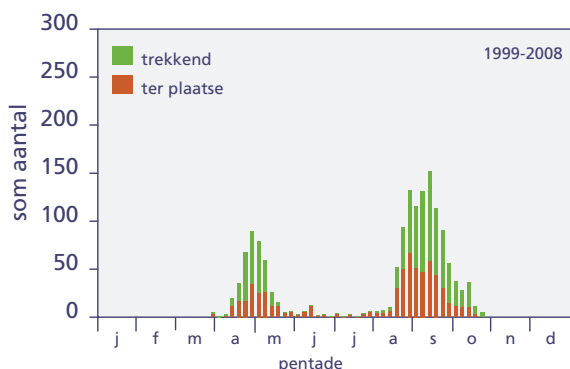
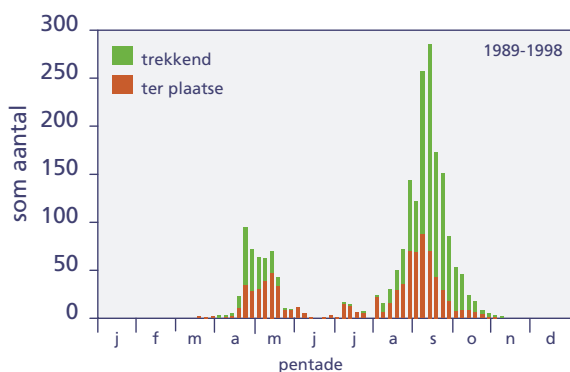
Veranderingen in seizoenspatroon zijn slechts ten dele zichtbaar. Sinds zijn uitsterven als broedvogel, worden er in juni en juli vrijwel geen Duinpiepers meer gezien in Nederland. Waarnemingen in de eerste helft van augustus, mogelijk dispersie van eigen vogels, zijn eveneens verdampt. Verder lijkt de trek tegenwoordig een minder sterk accent te hebben op midden september. Dat

eerdere, schijnbare accent is echter vrijwel geheel toe te schrijven aan een tweetal afwijkende jaren (zie verderop).

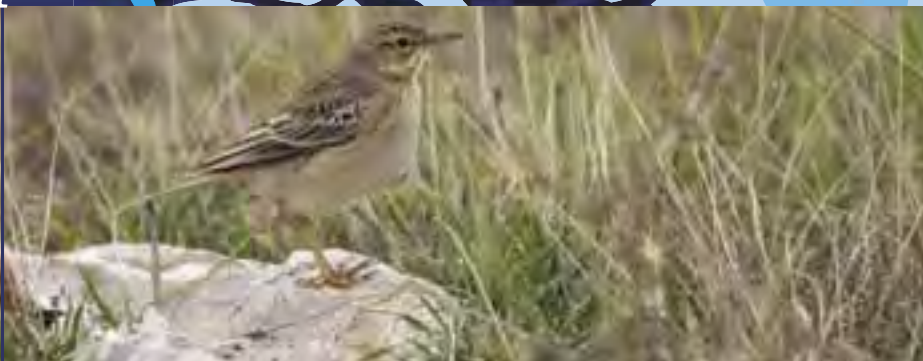
Tijdens de trek kunnen pleisteraars in principe 'overal' worden gezien waar aantrekkelijke habitats aanwezig zijn, van braakliggende industrieterreinen tot recente afgravingen, geplagde heide of zanderige akkertjes. Je moet wel het nodige geluk hebben om op een pleisteraar te stuiten, en de kans er een te vinden wordt niet groter. Vooral pleisterende groepjes beginnen een zeldzaam fenomeen te worden (figuur 2).

Trend

Gemiddeld genomen is het aantal meldingen per jaar wel wat afgenomen, maar niet zo sterk als verwacht mocht worden gezien de malaise in de herkomstgebieden van onze Duinpiepers: Noord- en soms ook Oost-Europa. De valkuil hierbij is de veranderde expertise bij vogelaars. Waren er twee decennia geleden nog tal van vogelaars die de musachtige tjsilp van de Duinpieper niet herkenden, tegenwoordig staan velen er reikhalzend op te wachten, al dan niet 'voor de jaarlijst'. Voorts heeft de populariteit van de beide websites gezorgd voor een recente opleving van meldingen die in ieder geval niets van doen heeft met een toename van Duinpiepers. Vergeet ook niet de veranderde houding van trektellers, die bij deze soort de meeste waarnemingen leveren. Werden in de jaren tachtig op advies van de Landelijke Werkgroep Vogel Trektellen (LWVT) vooral telposten uitgekozen op voor de omgeving representatieve plekken, tegenwoordig is men kien op plekken waar 'leuke soorten' te verwachten zijn, en dat betaalt zich uit. Goede voorbeelden zijn de telposten Strabrechtse Heide, De Hamert-Bergen Lb en Loozerheide bij Weert, waar voor huidige begrippen opvallende aantallen Duinpiepers worden gezien. Recente maxima hier zijn 7 over Strabrechtse Heide (9 september 2008), 9 over De Hamert (24 augustus 2009) en 7 over Loozerheide (19 augustus 2007). In alle gevallen is dit het gevolg van de aanwezigheid van ervaren en scherpe vogelaars in com-

Figuur 1. Duinpieper, seizoenspatroon (aantallen per pentade) van losse meldingen in 1989-98 en 1999-2008.

Zijn we wel kritisch genoeg?

Een Duinpieper die goed gezien en gehoord wordt, is onmiskenbaar. Een geoefend waarnemer kan Duinpiepers ook determineren onder minder gunstige omstandigheden, zoals vaak het geval is bij trektellingen (korte waarneemperiode, tegenlicht, weinig licht). Het blijft echter noodzaak om kritisch te blijven en steeds voor ogen te houden dat het om een schaarse soort gaat.

Niet helemaal zeker? Dan niet noteren!

Dat dit niet uit de lucht gegrepen is, blijkt uit de ervaringen van geluidenspecialist Magnus Robb, gememoreerd in SOVON-Nieuws (18, 2005, nr. 1: 14-16). Hij noemt de Duinpieper zelfs een soort die 'gigantisch wordt overschat' en heeft tijdens zijn vele opnames geen enkele recente Duinpieper weten op te nemen (wel 9 Grote Piepers). Hoewel deze opmerkingen genuanceerd werden in het daaropvolgende nummer door een van de meest ervaren trektellers van Nederland, moeten ze aanzetten tot nadenken. Was die wat vage tijl niet een afwijkend roepende Witte Kwikstaart (kan er verraderlijk op lijken), of een combinatie van een kwikstaart-achtige vogel in tegenlicht met het geluid van een overvliegende Huismus (heus, dat komt voor)? Bij het voorbereiden van dit artikel kwamen we een telpost tegen waar op verschillende data (en ver buiten de normale periode vallend) even veel Duinpiepers als Witte Kwikstaarten werden gezien. Die hebben we toch maar niet opgenomen...

binatie met voor Duinpieper aantrekkelijke landschappen.

Trekkende zangvogels met een specifieke habitatvoorkeur hebben de neiging zich te laten leiden door gebieden die voor pleister geschikt zijn. Dat ze daar ook lager gaan vliegen en drukker beginnen te roepen, vergemakkelijkt detectie. Genoemde telposten liggen ook nog eens in het zuidoosten van het land, wat geen toeval zal zijn. Vermoedelijk hebben we tegenwoordig merendeels te maken met vogels uit oostelijke broedgebieden die, voor zover ze niet doorschieten en zich door de kustlijn laten stuwten, Nederland vooral de oostzijde schampen (figuur 3).

Uitschieters

In de meeste jaren is de Duinpieper een zeldzame najaarstrekker. Dat is al lange tijd het geval, met de notoire uitzondering van 1992. In dat najaar werden aantallen gezien die ook destijds verre van gebruikelijk waren, zowel aan de kust (52 over de Nolle bij Vlissingen op 11 september) als in het binnenland (20 over Spaubeek op 30 augustus). Tegelijkertijd waren ook Gele Kwikstaart en Ortolaan opvallend talrijk (82 Ortolanen over de Nolle op 7 september). Twee jaar later, in 1995, volgde een herhaling van zeten, maar dan wat zuidelijker. Ditmaal deed krachtige trek vooral Vlaanderen aan, met name de provincie Limburg, en kreeg alleen Zuidoost-Nederland er wat van mee (18 over Strabrechtse Heide op 12 september).

In beide jaren piekte de trek relatief laat (10-16 september) en vlogen de vogels westelijker dan anders. Hoewel er in beide gevallen geen krachtige oostelijke stroming boven de Lage Landen stond, moet de oorsprong van deze influxen ver oostelijk gelegen hebben. Vergelijkbare (maar onopgemerkte) influxen kwamen vroeger vermoedelijk vaker voor, maar zijn sinds 1995 niet meer vastgesteld, de toegenomen waarneemspanningen ten spijt.

Fred Hustings, Erik van Winden & Gerard Troost

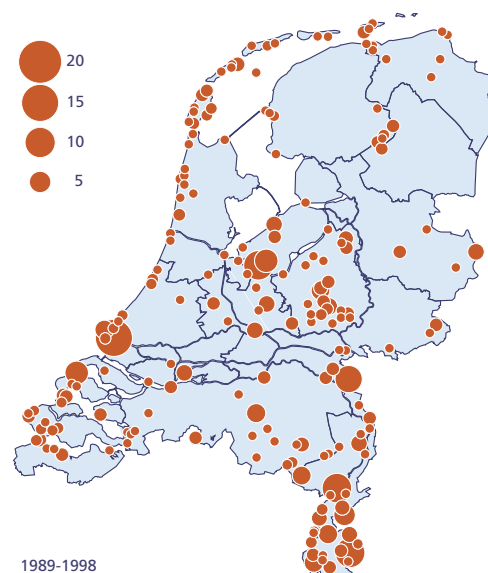
Meer lezen:

Beyen D. 1998. Influx van Duinpiepers *Anthus campestris* in Vlaanderen tijdens het najaar van 1995. Oriolus 64: 58-67.

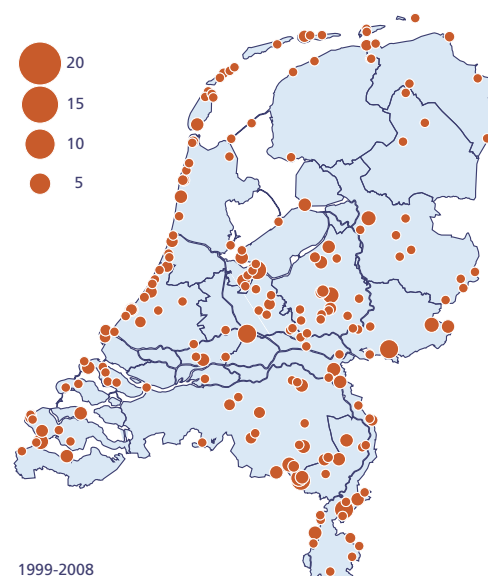
Bijlsma R.G. 1978. Het voorkomen van de Duinpieper *Anthus campestris* op de Zuidwest-Veluwe, deel II: trektijd. Limosa 51: 122-131.

Schols R. & van Seggelen C. 1993. Sensationele doortrek van Duinpiepers *Anthus campestris* in het najaar van 1992. Limosa 66: 25-28.

van Turnhout C. 2005. Het verdwijnen van de Duinpieper als broedvogel uit Nederland en Noordwest-Europa. Limosa 78: 1-14.

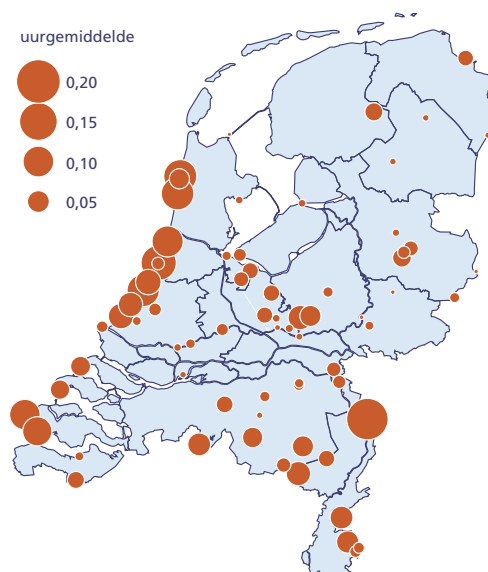

1989-1998

1999-2008

Figuur 2. Verspreiding van pleisterende Duinpiepers in 1989-98 en 1999-2008. Gemiddeld maandmaximum per atlasblok.

Figuur 3. Duinpieper, uurgemiddelden in september 2000-2009 tijdens trektellingen op telposten die in minimaal twee seizoenen op meer dan twee dagen telden.